

De Plankeniers, het buitenbeentje v

Wie kent niet het gebouwtje aan de Vlietlaan bij de spoorwegovergang van de Generaal de la Reylaan? Al was het maar omdat je daar zo vaak voor de dichte spoorbomen staat te wachten? Dat gebouwtje was tot voor kort het *ticket office* van toneelgezelschap De Plankeniers.

Nol Verhagen

Oprichter
Herman Planten

Academici en ander deftig volk

De Plankeniers is in veel opzichten een vreemde eend in de bijt van het Bussumse amateurtoneel.

Om te beginnen was

het eigenlijk helemaal geen Bussums gezelschap. In de gedenkboeken die De Plankeniers uitgaven bij hun 25- en hun 50-jarig bestaan, staan dan ook felicitaties van maar liefst drie burgemeesters: die van Bussum, van Naarden en van Huizen. In de tweede plaats was De Plankeniers geen vereniging, zoals alle andere gezelschappen, maar een stichting, in 1946 opgericht door een ander slag mensen dan de katholieke arbeiders van Het Schouwspel of de liefhebbers van het volkstoneel van Het Goois Toneel. De Plankeniers was een club van academici en ander deftig volk: mr.dr. Herman Planten, mr. A.C. 'Bas' Jas, ir. W. Dinger, jonkheer Aernout van Lennep en mr. W.H. Dudok van Heel. En in de derde plaats had De

Plankeniers een eigen theater in een boerenschuur op het terrein van hofstede Oud-Bussem, de voormalige modelboerderij van

Floris Vos, later het hoofdkantoor van Uitgeverij Strengholt. En ten slotte had De Plankeniers andere, hogere ambities dan de andere ge-

zelschappen: ze wilden 'het repertoire serieus nemen'. De lijst van gespeelde stukken laat zien dat ze die pretentie ook waar maakten, hoewel ook bij De Plankeniers menige klucht op het programma heeft gestaan. Maar die heette dan waarschijnlijk komedie.

Her Planten

Aanstichter van De Plankeniers was de jurist Her(man) Planten (1895-1979), die zich al tijdens zijn Indische jaren (1922-1937) met toneel had ingelaten. Planten was in het dagelijks leven directeur en later hoofdredacteur van het *Algemeen Handelsblad*. Geen tam baantje met veel vrije tijd, zou je zeggen, maar hij vond toch tijd om De Plankeniers op te richten, toneelstukken te schrijven (en te vertalen), de regie te voeren en (hoofd)rollen te spelen. Hij moet inderdaad een hartstochtelijk tonelist zijn geweest, want bij De Plankeniers was het met een uitvoering en één of twee reprises niet gedaan: sommige stukken werden enkele tientallen keren uitgevoerd, niet alleen in het eigen theater, maar ook elders in het land. Het gemiddelde lag in de eerste 25 jaar op bijna 20 voorstellingen per productie. Bovendien begon De Plankeniers behalve het theater op Oud-Bussem al gauw ook een Openluchttheater op het nabij gelegen landgoed De Beek, omdat men zonder toneelspelen de zomer niet doorkwam!

Een eigen theater

Het is opmerkelijk hoe vastberaden Planten en zijn medestanders van het prille begin op dat eigen theater afstevenden, een uniek verschijnsel in het vaderlandse amateurtoneel. Bij vrienden en bekenden werd geld geleend om dat mogelijk te maken, een lening die tot

Het kaartverkoop-
huisje aan de
Vlietlaan

e van het Bussumse amateurtoneel

verrassing van de geldschieters keurig, met rente, werd terugbetaald. De boerenschuur werd in anderhalf jaar tijd grotendeels eigenhandig omgetoverd tot theater. Toch zou de eerste Plankeniersproductie niet in het eigen theater gaan: dat was op 6 februari 1946 nog niet klaar. *Ambrose Applejohns Adventure* van Walter Hackett ging op die dag in Concordia in première.

Het eigen theater kon pas op 27 mei 1947 in gebruik worden genomen en opmerkelijk genoeg waren het niet de Plankeniers die het theater inwijdde, maar een Engels gezelschap uit de buurt van Birmingham, waarmee de Plankeniers een uitwisseling waren overeengekomen.

Later zouden De Plankeniers in de *return* het door Planten zelf geschreven stuk *Rembrandt* in Engeland opvoeren, in het Nederlands! Op vrijdag

13 juni 1947 stonden De Plankeniers voor het eerst op hun eigen planken. Nu zij eenmaal hun eigen theater hadden, bleek dat ook een geschikt podium voor andere culturele initiatieven. Zo kwam het dat er "muziek-, ballet- en theateruitvoeringen van vooraanstaande solisten, orkesten, dansgroepen en dramatische kunstenaars" in het theater plaatsvonden. Onder meer de Oranje-prinsesjes waren er te zien, die in het Scapinoballet van Hans Snoek optraden. Door het toenemende aanbod in gesubsidieerde theaters en concertzalen verliep het tijd en eind jaren vijftig keerden De Plankeniers weer terug naar hun basisactiviteit: toneelspelen in het eigen theater.

Dissidenten

Het moet een schok zijn geweest toen in 1974 een aantal leden De Plankeniers verliet om het Goois Miniatuur Theater (GMT) te beginnen. Aanvankelijk was het maar een handjevol, maar al snel groeide dat uit tot een 30-tal oud-Plankeniers. Ze wilden "andere stukken

spelen, in een nieuwe stijl en meer de diepte in", zeiden de dissidenten-toen bij het 30-jarig jubileum van het GMT in 2004.

De Plankeniers hadden enkele jaren daarvoor 'modern toneel' van Albee en Pinter gespeeld, maar dat was niet in de smaak gevallen bij het Plankenierspubliek. Albee keert dan

Het theater op het terrein van Hofstede Oud-Bussem

ook pas in 1983 weer terug op de speellijst, en Pinter moest zelfs tot 1986 wachten. Het schisma lijkt alles bij elkaar toch niet veel impact gehad te hebben

op De Plankeniers, die gewoon vier tot vijf stukken per jaar bleven produceren.

Het doek valt

Wat ooit het *unique selling point* van De Plankeniers was, het eigen theater, is ze uiteindelijk ook fataal geworden. De stichting was verantwoordelijk voor het onderhoud van binnen- en buitenkant van het pand, dat een rijksmonumentstatus heeft. In 2016 kon De Plankeniers niet meer voldoen aan de onderhoudseisen en is de stichting opgeheven. De vaste kern gaat door onder de naam Noord Hollands Toneel, juist niet vanaf een vaste stek, maar met reisvoorstellingen voor de kleine zaal en 'op locatie' (zie www.nhtoneel.nl)

Bronnen:

vijftig jaar plankeniers 1946 De Plankeniers, 50 jaar Open Doek 1946-1996

Een vreemde eend in de bijt van het Bussumse amateurtoneel

Pentekening van het theater op het terrein van Hofstede Oud-Bussem